

Јулијана С. Стевановић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОЗИ У УЦБЕНИЦИМА ЗА СРПСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК

У раду који је пред нама настојаћемо да истражимо и опишемо на који начин се ученицима српског као страног језика представљају глаголски прилози, на ком нивоу учења се уводе, како се објашњава њихово грађење, а како њихова употреба. Такође, покушаћемо и да одредимо место глаголских прилога у целокупном систему глаголских облика у настави српског као страног језика. Обратићемо пажњу и на разлике између два глаголска прилога, садашњег и будућег, као и на зависност од глаголског вида односно аспекта, као типичног обележја словенских језика.

Кључне речи: глаголски прилог садашњи, глаголски прилог прошли, српски као страни језик

1. УВОД

Наставу српског као страног језика, као недовољно истражену, чак и недовољно развијену област србистике, потребно је непрестано проучавати и унапређивати. Стога се у последње време све више србистичких радова бави наставом и учењем/усвајањем српског као страног/другог/наследног/нематерњег језика и језика средине. Управо с циљем унапређивања наставе српског као страног језика, истраживали смо на који начин се у литератури намењеној учењу српског као страног језика представљају глаголски прилози.²

1.1. У литератури није много пажње посвећивано глаголским облицима у настави српског као страног. Заправо, већина радова која са морфолошког аспекта истражује наставу српског као страног јези-

---

1 juca89stevanovic@gmail.com

2 Овакво истраживање подстакнуто је и радом са студентима у Центру за српски као страни језик на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Наиме, студенти који су били на мастер студијама србистике у Пољској, односно Украјини, а са којима смо у Центру радили на Ц1 и Ц2 нивоу, имали су оскудно знање о овим глаголским облицима, посебно о домену њихове употребе.

ка бави се почетним нивоима учења, на којима је, *Наставним планом учења и полагања српског језика* (НПУПСЈ 2009)³ предвиђено савладавање основних глаголских облика. Више је истраживана флексија именских врста речи у настави српског као страног језика, те бисмо могли издвојити свега неколико радова који се баве глаголима: *Модалности и модални глаголи у појединим грамама енглеског и српског језика* (Новаков 2007); *Модални глаголи и њихови перифразни еквиваленти у настави српског као страног* (Ајцановић 2016); *Грешке у творби облика партиципијива актива на почетним нивоима учења српског језика као страног* (Бабић 2016); *Глаголска флексија у реченицама. О рецезијским и продукцијским употребама страних корисника* (Марјановић 2016).

1.2. Глаголски систем савременог српског језика чини четрнаест глаголских облика, девет личних и пет неличних. Међу неличне или инфинитне глаголске облике убрајају се инфинитив, затим два глаголска придева, радни и трпни, и два глаголска прилога, садашњи и прошли.

Глаголски прилози, који су предмет овог рада, некадашњи су партиципи. У савременом српском језику та партиципска веза са именицом коју су одређивали прекинута је, па су то сада глаголске речи са прилошком функцијом (Стевановић 1979: 734). Тако у реченици глаголски прилози могу вршити функције различитих врста прилошких одредби: за време, начин, узрок, услов, намеру, допуштање, пропратну околност. Основна разлика између два глаголска прилога у српском језику није у времену вршења радње исказане глаголским прилогом у односу на радњу исказану предикатом, како би се могло закључити из њихових назива. Наиме, иако глаголски прилог садашњи углавном исказује радњу која је истовремена радњи исказаној предикатом, овај глаголски облик може исказивати и радњу која је претходила радњи исказаној предикатом, као што то углавном исказује глаголски прилог прошли. Међутим, и глаголским прилогом прошлим могуће је изказати радњу која је истовремена радњи предиката. У чему је онда разлика међу глаголским прилозима? Она се, пре свега, налази у њиховој творби. Наиме, глаголски прилог садашњи гради се искључиво од глагола несвршеног вида, док се глаголски прилог прошли претежно гради од глагола свршеног вида. Но, без обзира на шире творбене могућности глаголског прилога прошлог, у савременом српском језику чешће се употребљава глаголски прилог садашњи.

Истакли смо већ да глаголски прилози потичу од некадашњих партиципа. Понекад та веза са именицом уз коју су стајали није бивала прекинута, па су тако облици глаголских прилога постајали прави придеви, са свим морфолошким карактеристикама придева (Стевановић 1979: 744).

3 Детаљни подаци о библиографским јединицама налазе се на крају рада у одељку *Литература*.

2. АНАЛИЗА КОРПУСА

У овом раду истражићемо на који начин су глаголски прилози присутни у учбеницима за српски као страни језик, и то на различитим нивоима учења. Поћи ћемо најпре од граматика намењених учењу српског као страног језика, и ту ћемо у обзир узети две књиге: *Граматику српског језика за странце* Ивана Клајна (Клајн 2006) и *Граматику српског језика за странце* Павице Мразовић и Зоре Вукадиновић (Мразовић, Вукадиновић 2009); а потом ћемо разматрати и стање у учбеницима намењеним средњем нивоу учења (Б1 и Б2): *Српски за странце – више од речи* (Здравковић и др. 2012) и *Научимо српски 2* (Алановић и др. 2007), као и у учбеницима за виши ниво знања (Ц1 и Ц2): *Говоримо српски. Уџбеник српског језика за странце* ауторки Јелице Јокановић Михајлов и Весне Ломпар (Јокановић Михајлов, Ломпар 2001) и *Лекторске вежбе. Приручник за српски језик као страни* групе аутора у издању МСЦ-а (Батас и др. 2010).

2.1. У *Граматици српског језика за странце* Ивана Клајна глаголски прилози представљени су укратко у оквиру неличних глаголских облика.

2.1.2. За глаголски прилог садашњи истиче се да је то „облик аналоган ономе што се у неким језицима зове герунд (герундиј)“ (Клајн 2006: 134), затим да се гради само од несвршених глагола додавањем наставка *-ћи* на треће лице множине презента, уз навођење неколико примера (*читајући, скачући, вукући, говорећи, идући*). Што се употребне вредности тиче, истакнуто је да се глаголски прилог садашњи употребљава са вредноћу прилошке одредбе (за начин, узрок, средство итд.), што је илустровано примерима, затим да означава „истовремену радњу“ и да има исти субјекат као и глагол у предикату. Назначено је још и да се поједини облици глаголског прилога садашњег употребљавају као прави придеви „са вредношћу партиципа презента“ (Клајн 2006: 135), али изостају примери овакве употребе.

2.1.3. На сличан начин у овом уџбенику обрађен је и глаголски прилог прошли: истакнуто је да се гради од свршених глагола, а „само изузетно од несвршених“ (Клајн 2006: 135) додавањем наставка *-вши* (код глагола на *-ти*), односно *-авши* (код глагола на *-сти* и *-ћи*) на основу исту као у радном придеву. Потом се табеларно наводе примери, тако што су у једној колони дати облици инфинитива, у другој облици радног придева, а у трећој облици глаголског прилога прошлог (*куйи-ти; куйи-о; куйивши, узети; узе-о; узевши* итд.) За употребну вредност се каже да је иста као код глаголског прилога садашњег, с тим што означава претходну радњу, али и да може означавати радњу истовремену оној у предикату, „тако да глаголски прилог прошли има исто значење као и садашњи“ (Клајн 2006: 136), што се и поткрепљује примерима.

2.1.4. У складу са обимом и структуром целокупне књиге, глаголски прилози представљени су сажето и прегледно. Ипак, сматрамо да су изостале неке важне чињенице о овим облицима. Наиме, за прилошке

вредности помињу се начин, узрок и средство, а не помињу се много чешће у употреби време, намера и посебно, пропратна околност. Такође, занемарена је чињеница да се и глаголским прилогом садашњим може исказати радња која претходи предикату.

2.2. У знатно обимнијој коауторској граматици Павице Мразовић и Зоре Вукадиновић *Грамаџика српској језика за странце* (Мразовић, Вукадиновић 2009) глаголским прилозима посвећено је далеко више пажње него код Клајна. Међтим, у овој граматици глаголски прилози примарно се називају адвербијалним партиципима, и то глаголски прилог садашњи адвербијалним партиципом презента, а глаголски прилог прошли адвербијалним партиципом перфекта.

2.2.1. Тако је за адвербијани партицип презента, односно глаголски прилог садашњи назначено како се гради, а затим се детаљно говори о употреби овог облика. Најпре се истиче да „партицип презента у комплексној реченици има вредност додатних реченица“ (Мразовић, Вукадиновић 2009: 133), потом да најчешће означава истовременост радње са другом радњом, а да обе радње обавља исти вршилац. То је и илустровано трима примерима у којима је друга, односно главна радња исказана презентом, перфектом и футуrom уз употребу глаголског прилога садашњег у функцији одредбе времена: *Прелазећи улицу, мајка држи / је држала / ће држати дете за руку*, а потом се наведена конструкција *прелазећи улицу* трансформише у зависну временску реченицу. Затим се наводе примери свих врста зависних реченица које могу бити еквиваленти овом глаголском облику: *узрочна, намерна, начинско-инструментална, дојусна, прашилачка или комијативна, кондиционална и реченица за изражавање недостијајуће околности* (Мразовић, Вукадиновић 2009: 134).

2.2.1.1. Посебна пажња посвећена је придевској употреби глаголског прилога садашњег. За такву употребу истиче се да „у српском језику већина придевски употребљених адвербијалних партиципа презента представљају у ствари лексикализоване спојеве“ (Мразовић, Вукадиновић 2009: 134) у којима је једна од компонентни споја употребљена метафорички, на пример: *леишећи шањир, леишећи одред, леишећи лежај*. Међутим, придевска употреба глаголског прилога садашњег јавља се и у оним лексичким спојевима у којима су обе компоненте употребљене у конкретном значењу: *висећи мост, иловећи док, носећи стубови*. Овакви примери разликују се од придева који воде порекло од облика глаголског прилога садашњег, али су ту значењску веза са глаголом изгубили: *будући писник, будућа звезда, следеће вече* и сл. На крају се даје и напомена да „од адвербијалног партиципа презента треба стриктно разликовати придеве изведене од глагола суфиксом *-ћи*, као што су: *сјаваћа соба, писаћи сто, шиваћа машина* и др.“ (Мразовић, Вукадиновић 2009: 135).

2.2.2. Глаголском прилогу прошлом, односно, адвербијалном партиципу перфекта, посвећено је нешто мање пажње. За овај облик истиче се како се гради од перфективних глагола, а веома ретко и од имперфек-

тивних, додавањем наставка *-вши* или ретко *-в* на инфинитивну основу која се завршава вокалом, односно *-авши/ав* на инфинитивну основу која се завршава консонантом, за шта је наведено по неколико примера.

Потом се говори о употреби овог глаголског облика, где се истиче да он најчешће означава радњу која је извршена пре радње глагола уз који се јавља (*Враћивши се из војске, наставио је студије*), али и да „радња која се изражава партиципом перфекта може понекад да се деси и после неке друге радње: *Црвена звезда је добила утакмицу, освојивши тиме прво место*“ (Мразовић, Вукадиновић 2009: 136). Затим се наводе сви типови зависних реченица које могу стајати уместо овог глаголског облика: *узрочна, начинско-инструментална, последична, праћилачка или комишавивна и реченица за изражавање недостигајуће околности, као и кондиционална и ајрибујска⁴ реченица*. Наглашена је и придевска употреба глаголског прилога прошлог од глагола *бити*: *бивши директор, бивши човек*.

2.2.3. Можемо рећи да су у овој граматици глаголски прилози заиста детаљно и прегледно обрађени, уз навођење низа одговарајућих примера. Једину замерку упутили бисмо на рачун терминолошког одређења. Иако је оно можда оправдано наменом ове књиге, није у складу са традицијом у србистичкој литератури.

2.3. Сада ћемо размотрити како су глаголски прилози обрађени у уџбеницима за српски као страни језик. Као што смо и очекивали, у уџбеницима намењеним почетном нивоу учења нема ових глаголских облика. Уводе се на средњем нивоу учења.

2.3.1. У уџбенику *Српски за странце – више од речи* (Здравковић и др. 2012) обрађен је само глаголски прилог садашњи. У оквиру дванаесте лекције под називом *Космос*, ученицима су најпре понуђена два краћа текста: *Летићи шањир* и *Ванземаљци долазе*. У оба текста јавља се по један облик глаголског прилога садашњег (у првом *правећи*, у другом *бежећи*), али ти облици нису у тексту графички истакнути. Потом се од ученика тражи да одговоре на питања о тексту тако што ће зокружити тачне одговоре. У овом вежбању такође се јављају облици глаголског прилога садашњег *враћајући се, правећи, слушајући*. Затим се у оквиру граматичких вежби најпре од ученика захтева да према датом моделу *Емишовао је радио-граму. Изазвао је њанику међу слушаоцима*. → *Док је емишовао радио-граму изазвао је њанику међу слушаоцима / Изазвао је њанику међу слушаоцима док је емишовао радио-граму* трансформишу неколико реченица, а потом да, у наредном вежбању, у тим трансформисаним реченицама замене подвучене речи одговарајућим глаголским обликом, према моделу *Док сам се враћала кући колима, чула сам нејријатно њишшање*. → *Враћајући се кући колима, чула сам нејријатно њишшање*. У наредном вежбању се очекује да ученици сами осмисле две

4 Са оваквим одређењем не бисмо се у потпуности сложили. Наиме, за атрибуцку употребу наведен је пример *Човек, заобишавши троју деце, скрену према мосту. (...који је заобишао троју деце...)* (Мразовић, Вукадиновић 2009: 136). Предност бисмо дали временском или узрочном значењу.

реченице са везником *док* и онда их замене одговарајућим глаголским обликом, као у претходном вежбању. Тек након свих вежбања, следи одељак *Објашњења и ујуштва*, у коме се најпре објашњава да „везник ДОК везује временску реченицу чија се радња дешава истовремено са радњом у главној реченици“ (Здравковић и др 2012: 131), а затим и да се „глагол са везником док може заменити глаголским прилогом садашњим ако је у обе реченице исти субјекат“ (Здравковић и др. 2012: 131), што је илустровано примером *Док су слушали драму, многи су се ујлашили* → *Слушајући драму, многи су се ујлашили*.

Из свега наведеног јасно је да глаголски прилог садашњи није адекватно обрађен у овом уџбенику. Најпре, изостају теоријска објашњења: како се овај облик гради, када се употребљава и сл. Илустрован је, у оквиру лекиције, јако малим бројем примера, а као једина могућност супституције наводи се временска реченица са везником *док*. Посебну замерку упутили бисмо на рачун тога што је наслов једног од текстова *Лећећи шањир*, а нигде се у лекцији не помиње да је придев *лећећи* у овој синтагми заправо глаголски прилог садашњи са придевском вредношћу, нити се оваква употреба уопште помиње.

2.3.2. У другом уџбенику који анализирамо, *Науцимо српски 2* (Алановић и др. 2007) ситуација је далеко боља. Ту су обрађена оба глаголска прилога у оквиру једне лекције. Ученицима се најпре даје текст у коме су маркирани глаголски прилози *йравећи, убравши, ујледавши, йосекавши, найравивши, чувши*. Од ученика се тражи да дате форме покушају трансформисати у пуне реченице. Потом се, у одељку *Грамашика*, објашњава грађење и функција датих форми. За глаголски прилог садашњи речено је да означава истовременост са радњом главног глагола, али и да може означавати начин вршења глаголске радње, као и да може постати прави придев, а све је поткрепљено одговарајућим примерима. Слична је ситуација и код глаголског прилога прошлог: истичу се временско и начинско, као и придевско значење. Након ових теоријских објашњења, пред ученике се постављају различити задаци. У првом од њих од ученика се тражи да зависне реченице замене глаголским прилозима као у наведеном примеру *Док је јела сладолед, машишала је о мору*. → *Једући сладолед, машишала је о мору*. У наредном задатку захтева се обрнута трансформација, односно, да се према моделима *Слушајући музику, ја уживам*. → *Док слушам музику, ја уживам* и *Рекавши шо, окренуо се и оишишао* → *Кад је шо рекао, окренуо се и оишишао*, док се у последњем задатку, слично као у првом, захтева да се у једној вишеструкосложеној зависној реченици све зависне временске реченице трансформишу у конструкције са глаголским прилогом.

Сматрамо да је обрада глаголских прилога у овом уџбенику на задовољавајућем нивоу: јасно је назначено како се облици граде, када се употребљавају и којим формама су конкурентни. Посебно бисмо истакли радне задатке, у којима се од ученика тражи не само да трансформишу конкурентне форме једне у друге, већ и да направе разли-

ку када треба употребити глаголски прилог садашњи, а када глаголски прилог прошли. Једину замерку упутили бисмо на рачун тога што је можда могло бити предочено и узрочно значење, веома често код оба глаголска прилога.

2.4.1. На вишим нивоима учења српског као страног језика, очекује се правилна употреба свих морфолошких облика српског стандардног језика (НПУПСЈ 2009). Ми смо у овом истраживању испитивали стање у две уџбеника намењена вишим нивоима учења.

У коауторском уџбенику *Говоримо српски* Јелице Јокановић Михајлов и Весна Ломпар (Јокановић Михајлов, Ломпар 2001) глаголски прилози обрађују се у оквиру осме лекције. Сам уџбеник конципиран је тако да се најпре ученицима односно студентима понуди текст за читање, након чега следи коментарисање текста и лексичка и граматичка вежбања. Тако се у првом понуђеном тексту у оквиру ове лекције, под називом *Извештај*, налази неколико глагола у облицима глаголских прилога. Студентима се затим постаља питање да ли су препознали облике који се у тексту јављају: *вршећи оловку, климајући главом, правећи покреше, чисти ћушећи, не слушаћи*. Затим се кратко дефинише овај облик: наглашава се истовременост са главном радњом, као и начин на који се врши главна радња. Међутим, изостаје објашњење на који начин се гради (истиче се само да се гради од несвршених глагола). Следи задатак да се према наведеном моделу *Задржала сам се. Писала сам писмо* → *Задржала сам се пишући писмо* повежу наведени парови реченица.

На исти начин у овом уџбенику обрађен је и глаголски прилог прошли: најпре су идентификовани примери из текста (*удувивши се, прециршавши, усјоривши, загледавши се*), а затим је дато објашњење да се овај глаголски облик употребљава за радњу која се врши пре радње другог глагола, или као узрок или начин на који се радња врши. Потом се пред студенте износи и практичан задатак, да према моделу *Пушници су изашли из воза. Пожурили су ка излазу* → *Изашавши из воза, пушници су пожурили ка излазу* трансформишу дате реченице у глаголске синтагме са глаголским прилогом прошлим.

Сматрамо да су глаголски прилози у овом уџбенику обрађени јасно и прегледно, али да ипак изостају неке важне ствари, као што је начин на који се граде ови облици, а потом и друга прилошка значења, могућност атрибутске употребе... Такође, требало би пред ученике поставити више захтева и задатака.

2.4.2. У приручнику за српски језик као страни *Лекторске вежбе* (Батас и др. 2010) обрађен је само глаголски прилог садашњи, али врло прецизно и садржајно. Најпре је објашњено како се гради овај облик и од којих глагола, затим која прилошка значења може имати: наводе се најчешће временско, затим начинско и узрочно, као и значење пропратне околности, а све се илуструје одговарајућим примерима.

Затим се студентима дају задаци према нивоима. Тако се на вишем нивоу захтева трансформисање синтагме са глаголским прилогом

садашњим у зависне прилошке реченице. На средњем нивоу захтева се обрнута трансформација, као и допуњавање реченица понуђеним облицима глаголског прилога садашњег. На нижем нивоу захтева се да се међу речима које се завршавају на *-ћи* препознају облици глаголског прилога садашњег. Осим ових облика, понуђени су и неки деминутивни облици именица, презимена, множински облици именица, позитивни и компаративни облици придева, глаголи у инфинитиву и императиву. Такође, за сваку лексему је изнет захтев да се одреди њен граматички облик и њено значење.⁵

У овом приручнику глаголском прилогу садашњем посвећено је много пажње, пре свега кроз лепо осмишљене задатке и адекватне примере у њима, који покривају најважнија прилошка знаћења овог глаголског облика. Једино што недостаје у овом уџбенику јесу примери придевске, односно атрибутске употребе глаголског прилога садашњег, а свакако је права штета што на овакав начин није обрађен и глаголски прилог прошли.

3. МЕТОДИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОБРАДУ ГЛАГОЛСКОГ ПРИЛОГА ПРОШЛОГ

У складу с резултатима спроведене анализе, дајемо следеће методичке препоруке за унапређивање обраде глаголског прилога прошлог у уџбеницима српског као страног језика:

(1) При обради глаголског прилога прошлог, као и при обради било које граматичке теме, неопходно је уважити сазнања не само из граматика намењених учењу српског као страног језика, већ и из шире србистичке граматичке литературе.

(2) Задаци трансформационог типа углавном доприносе разумевању функције овог глаголског облика, али требало би да покривају више прилошких функција, а не само временску и начинску, како је то најчешће случај. Морају се уврстити и узрочна и пропратнооколна функција, пре свега, будући да су код овог глаголског прилога оне чешће од првих наведених.

(3) Такође, при обради овог облика требало би користити више текстова из савременог језика у којима се он јавља, са типичним примерима. То су текстови књижевноуметничког, али и публицистичког функционалног стила (са примерима типа *Ђоковић освојио шишулу победивши Нагала; Србија начинила одлучан корак ка Европи побивши савши сјоразум...*)

⁵ Интересантно је да се наводе облици водећи и носећи, који у саремом српском језику постају прави придеви, уп. водећи тим на тебели, носећи зид у згради, а пореклом су глаголски прилози.

4. ЗАКЉУЧАК

Након анализе обраде глаголских прилога у учбеницима и граматицама за српски као страни језик, могли бисмо извести неколико општих закључака о стању у анализираном корпусу. У граматичкој литератури који смо анализирали глаголски прилози обрађени су у складу са обимом и структуром граматика у којима се налазе, као и њиховом наменом, будући да су то приручници за српски као страни језик. Стога је дедуктивни метод у овој литератури најприхватљивији: најпре се објашњава грађење ових глаголских облика, а потом се већим или мањим низом адекватних примера илуструју њихова најчешћа прилошка значења. Међутим, у учбеничкој литератури ситуација је нешто другачија, с обзиром на намену самих учбеника. У њима се углавном примењују индуктивно-дедуктивни модел, где се ученици најпре сусрећу са текстовима у којима се јављају ови глаголски облици, затим се дефинише њихово грађење и употреба, да би се кроз различита вежбања стечено знање утврдило и проширило.

Будући да се, према Наставном плану, од ученика који су савладали средњи ниво српског као страног језика очекује само познавање глаголског прилога садашњег, није неопходна обрада и глаголског прилога прошлог. Тога су се придржавали аутори учбеника *Српски за странце – више од речи* (Здравковић и др: 2012), па изостанак обраде глаголског прилога прошлог у овом учбенику може бити тиме оправдан. Међутим, глаголског прилога прошлог нема ни у приручнику *Лекторске вежбе*, намењеном вишим нивоима учења српског као страног. Сматрамо да овог облика нема због обима и намене овог учбеника, који је пре свега практикум, а не учбеник у уобичајеном смислу.

С обзиром на то да су глаголски прилози, а посебно глаголски прилог садашњи, чести у употреби у савременом српском језику, нарочито у публицистичком стилу, сматрамо да би њиховој обради требало посветити више пажње, нарочито у учбеницима намењеним Ц1 и Ц2 нивоу српског као страног језика. То би се, пре свега, могло учинити пажљивијим бирањем текстова и осмишљавањем продуктивнијих задатака. Осим тога, глаголски прилози као непредикатски еквиваленти зависних прилошких реченица знатно доприносе економичности, али и апстракцији језичког израза. Стога не смеју остати непознаница за оне који српски као страни језик савладају на највишем нивоу.

Извори

Алановић и др. 2007: М. Alanović, I. Bjelaković, N. Bugarski, J. Dražić, M. Knežević, J. Vojinović, *Naučimo srpski 2*, Novi Sad: Filozofski fakultet.

Батас и др. 2010: А. Батас, Д. Божовић, М. Ђурић, А. Милановић, С. Петаковић, Т. Ракић, Б. Стипчевић, Д. Томић, Ј. Чудомировић, *Лекторске вежбе – приручник за српски језик као страни*, Београд: МСЦ.

Здравковић и др. 2012: С. Здравковић, Љ. Живановић, Б. Путник, *Српски за странице – више од речи*, Београд: Институт за стране језике.

Јокановић Михајлов, Ломпар 2001: Ј. Јокановић Михајлов, В. Ломпар, *Говоримо српски. Уџбеник српског језика за странице*, Београд: МСЦ.

Клајн 2006: И. Клајн, *Граматиџика српског језика за странице*, Београд: Завод за уџбенике.

Мразовић, Вукадиновић 2009: Р. Мразовић, З. Вукадиновић, *Граматиџика српског језика за странце*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Литература

Ајдановић 2016: Ј. Ајдџановић, Modalni глаголи и њихови празни еквиваленти у настави српског као страног језика, у: В. Крајишник (уред.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.

Бабић 2016: В. Бабић, Greške u tvorbi oblika participa aktiva na početnim nivoima učenja jezika kao stranog, у: В. Крајишник (уред.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.

Марјановић 2016: М. Марјановић, Glagolska fleksija u rečnicima. O recepcijski i produkcijskim potebama stranih korisnika, у: В. Крајишник (уред.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III*, Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик.

Новаков 2007: Р. Novakov, Modalnost i modalni глаголи у појединим граматикама енглеског и српског језика, у: Ј. Vučo (ured.), *Savremene tendencije u nastavi jezika i književnosti*, Београд: Filološki fakultet.

НПУПСЈ 2009: Наставни програм учења и полагања српског језика, у: В. Крајишник, Н. Маринковић, Тестови за полагање српског као страног језика, Београд: Филолошки факултет.

Стевановић 1979: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик: (граматички системи и књижевнојезичка норма) 2*, Синџаџа, Београд: Научна књига.

Julijana Stevanović / PRESENT PARTICIPLE AND PAST PARTICIPLE IN SERBIAN AS FOREIGN LANGUAGE TEXTBOOKS

Summary / In this paper we will try to explore and describe how the students of the Serbian language as a foreign language represent the verbal attachments, at what level of learning they are introduced, how their construction is explained, and how their use is. We will also try to determine the place of the verbal attachments in the entire system of verbal forms in the teaching of Serbian as a foreign language. We will also pay attention to the differences between the two verbal annexes, the present and the future, as well as the dependence on the verbal aspect or aspect, as a typical feature of the Slovene languages.

Key words: present participle, past participle, Serbian as a foreign language

Примљен: 20. децембра 2017.

Прихваћен за штампу децембра 2017.